

Prof. Dr. M. ŞERİF BAŞTAV'LA SÖYLEŞİ

Söyleşen:
Okt. Yücel NAMAL*

Prof. Dr. M. Şerif Baştav'a Dair

Türkiye'de Bizans tarihi çalışmalarının kurucusu olarak kabul edilen ve doktorasını Gyula Moravcsik'in danışmanlığında Macaristan'da tamamlamış olan¹ Mekki Şerif Baştav, 1913 yılında Konya'nın Beyşehir ilçesinde doğdu. Babası Abbas Bey askere alınarak, Çanakkale'ye gönderildi. Fakat Çanakkale Savaşı bitince, Irak cephesine nakledilen Abbas'tan bir daha haber alınmadı. Mekki Şerif 3 yaşında babasız kaldı. Babası askere gittikten altı ay sonra dünyaya gelen kardeşi Cemal de beş yaşında iken Kurtuluş Savaşı sırasında 1921'de vefat etti. Çanakkale Savaşında Mekki Şerif'in ailesinden 18 yaşında iki genç daha şehit oldu. Mekki Şerif Baştav, 1926 yılında Beyşehir Merkez İlkokul'unu pekiyi derece ile bitirdi. Lakin babasız büyüyen ve hem I.Dünya Savaş'ının hem de Kurtuluş Savaşı'nın bütün ıstıraplarını çeken Mekki Şerif Baştav, çok istediği halde öğrenimine devam edemedi. Bu arzusuna ancak 1929 yılında, Konya Erkek Öğretmen Okul'una parasız girebilmek suretiyle kavuştu. Beş yılını Konya Öğretmen Okul'unda tamamlayan Baştav, 1934 yılında İstanbul Öğretmen Okul'una nakledildi ve o sırada Haydar Paşa Lisesi ile aynı binada bulunan Öğretmen Okul'undan 1935 yılında mezun oldu. Aynı yıl kurulan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin 1935 Eylülünde açılan parasız yatılı sınavını kazanan Şerif Baştav, burada yükseköğrenimine başladı. 1940 yılında bu fakültenin Hungaroloji ve Ortaçağ Tarihi Bölümlerinden mezun oldu. 1942 yılında doktora yapmak üzere Macaristan'a gönderildi. Budapeşte

---

* Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, Okutman.

¹ Melek Delilbaşı, "The Present and Future of Byzantine Studies in Turkey", Κληροτίου in memory of Nikos Oikonomides, Ed. Florentina Evangelatou Notara- Triantafyllitsa Maniati-Kokkini, (Çev. Hatice Oruç), Athens- Thessaloniki, s. 64.

Üniversitesinde Yunanca, Türkoloji, İç-Asya tarihi, Osmanlı Tarihi Bölümlerine kaydoldu. 1947 yılında Fatih'in saray ve ordu teşkilatına dair Yunanca bir metin üzerindeki çalışmaları ile “*Yunan Filolojisi Doktoru*” ünvanını kazandı. 1948'de Almanca öğrenmek üzere Viyana'ya gönderildi. 1948 sonbaharında yurda döndüğü zaman, mezun olduğu Fakültenin Hungaroloji Bölümü'ne öğretim görevlisi olarak tayin edildi. 1951-1952'de askerliğini yaptı. 1955'te, Yunanca Anonim Osmanlı Tarihi (I. Murad-I. Mehmed) üzerindeki araştırmalarıyla doçent ünvanını kazandı. 1956 yılı başında, aynı fakültenin Ortaçağ Kürsüsü'ne doçent oldu. 1957 Eylülünde Batı-Almanya'nın Humboldt bursunu kazanarak Münih'e gitti. Orada Avrupa'nın en eski ve en tanınmış Bizantoloji kürsüsünde Prof. Dölger'in seminerlerine katıldı. Münih'deki araştırmaları sırasında Grekçe Anonim Osmanlı Tarihi'nin II. Murad devrine dair kaynaklarının tenkidini yaptı ve bütün Anonim metnini (1374–1512 yılları) Türkçe tercümesi ile birlikte, bir önsöz yazarak yayımladı ve 1973'te profesör oldu. Baştav'ın 1974'de Budapeşte'de yayınlanmış olan doktora tezi *Ordo Portae: Description Greque de la Porte et de l'armee du Sultan Mehmet II – (Sultan II. Mehmed'in Saray ve Askeri Organizasyonu Hakkında bir metnin tercüme ve değerlendirmesi)* Bizans tarihi üzerinde son derece saygın bir çalışmadır. Baştav, 16. yüzyılda yazılmış bir Anonim Osmanlı Tarihini Yunanca'dan Türkçe'ye tercüme etmiştir. 1974–1975 Öğretim yılının başından itibaren Ortaçağ tarihi kürsüsünden başka fakülte'nin Hungaroloji Bölümü'nün başkanlığını yaptı ve bu kürsüde Macar dili, Macar edebiyatı ve Macar Tarihi dersleri okuttu. 1982 yılında emekli oldu. 1983 yılında Harvard Üniversitesi'nden kazandığı bir bursla Amerika'ya giderek Washington'daki Dumbarton Oaks Kütüphanesi'nde sekiz buçuk ay çalıştı. Prof. Dr. Şerif Baştav Modern dillerden Almanca, Fransızca ve Macarcadan başka Yeni Yunanca, biraz Rusça ve İngilizce bilmektedir.²

---

² “Prof. Dr. Mekki Şerif Baştav'ın Hal Tercümesi”, Türk Kültürü Araştırmaları (Prof. Dr. Şerif Baştav'a Armağan), Yıl: XXV/2, 1987, s.V-VI; Delilbaş, a.g.m., s. 64-65. Prof. Dr. M. Şerif Baştav'ın makaleleri için bkz. Şerif Baştav, Makaleler, Cilt: 1, 2, 3, Berikan Yayınevi, Ankara 2005.

Şimdi aşağıda Prof. Dr. Şerif Baştav ile yapılan röportajı sunuyoruz.*

—Sayın hocam, sizin Hungaroloji'nin ilk öğrencilerinden olduğunuzu biliyoruz. Türkiye'de Hungaroloji'nin kurulmasının Türk-Macar ilişkileri açısından öneminden ve gelişiminden bahseder misiniz?

“Evet, 1935’de Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kurulması kararlaştırılır. Bu karara göre fakültede Macar Enstitüsü de kurulur. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin ilk öğrencilerindenim. Bu dönemde Türkoloji Bölümünde Türk dili okutacak hoca yoktu. Amatörler vardı. Bunlar eski maliyeci, emekli subay, emekli tabipten oluşan bir grup idi. Burayı yeni bir ekmek kapısı olarak görmüşler başka yere girememişler oraya yamanmışlardı. Dünyadan ve Türkoloji’den hiç haberleri yoktu. 1810’da İstanbul’da Türk Tarih Cemiyeti kuruldu. Ama cemiyeti kuranlar da amatördü. Bunlar mühürler ve vesikalarla uğraşmış, buraya tesadüfen yamanmıştı. Türk Tarih Kurumu da emeklilerin mekânı olmuştu. Yani Türkiye de Türkoloji yoktu ama o dönemde Macaristan da Türkoloji vardı. Çünkü Macaristan, eski tarihinin Türklerle teması olduğunu biliyordu. Bu durum vesikalarda da mevcuttu. İki yüz senedir biliniyordu. Bizans kaynaklarında Macarların aslı Türkler olarak geçiyordu. 1875’ten beri Macaristan’da Türkoloji çalışmaları yapılıyor, yani Türk dilleri biliniyordu. Öğretim elemanları, araştırmacıları mevcut idi. Sonra Almanya’da Macaristan’da Rusya’da okuyan öğrenciler Türkiye’ye geri geldi. Bunlar arasında Saadet Çağatay ve eşi, ayrıca Zeynep Korkmaz da burada fakültede yetişti. Tahsin Malkoğlu da Almanya’da Türkoloji tahsili yaptı. Ünlü Macar Türkolog Lászlo Rásonyi de burada 15 sene çalışıp gitti. Ayrıca Pertev Naili Boratav Türkoloji kürsüsünde çalışıp Türkolog olarak emekli oldu. Boratav benim Konya’dan hocamdı. Sonrada solcu olduğundan O’nu fakülteden ayırdılar. Daha sonra Fransa’ya gitti ve orada vefat etti. Sonra Hasan Eren 1948 de Macaristan’dan geldi. Atatürk Türk dili, Türk kültürü ile ilgili uzak yakın haberi olan herkesi çevresinde toplardı. Hatta bunlar ömür boyu mebusluk da yapmışlardı. Atatürk Mecliste onların ağırlıkta olmasını istiyordu.”

---

* Bu söyleşi 3 Şubat 2007 tarihinde Prof. Dr. Şerif BAŞTAV’ın Ankara’daki evinde yapılmıştır.

—IX. yüzyıl Bizans Kroniklerinde ve Avrupa’da Macarların “Türkler” diye adlandırılmalarını neye bağlıyorsunuz?

“Efendim, bunun sebebi, hayat tarzlarının Türkler gibi olması idi. Yaşayışları, giyimleri, askerlik anlayışları Türkler gibi olduğundan ve Batıda Macarların, Avrupa ortasına kadar Almanya’ya, Bizans’a, İtalya’ya, İspanya’ya kadar yağma akını yapıyor olmalarındandır. Macarlar bu yağma akınları yapmayı daha önce beraber yaşadıkları Türk kavimlerinden edinmişler ve bu tarz hayata alışmışlardı. Macarlar vaktinde, Avarlar ne yaptıysa aynı taktiği devam ettirdiler. Bundan dolayı dediler ki “Bunlar “Türkler”, herhalde başka bir şeye benzemiyorlar.” Bir şey daha var; kaynaklarda biliniyor, Macar idare tabakası da zaten Türk’tü. Tuna Bulgarlarının dili Türkçe idi, onlar halis Türk’tü; ancak 100 sene içinde dillerini unutmuşlardır.”

—Bağımsızlıklarına çok düşkün olan Macarlar tarihin değişik dönemlerinde bağımsızlık mücadelesine giriştilerse de bu ayaklanmalar bastırıldı. Macar özgürlük savaşçıları İmre Tökeli, II. Ferenc Rákóczi ve Lájos Kossuth’un Osmanlı İmparatorluğuna sığınmalarının Türk-Macar ilişkilerine etkisi ne olmuştur?

“Üç yüz sene kadar Türklerle Macarlar savaşmışlar. Bir aradan sonra, Rákóczi ve daha sonra da Lájos Kossuth gelmiş, onlar da Osmanlı İmparatorluğuna sığınmışlar. Türkler onlara tüm misafirperverliklerini göstermişler; ancak üç yüz senelik bu mücadelenin onların üzerinde bıraktığı izleri örtememişler. Onların hayatında bu, çok mühim bir hadisedir. Çünkü Osmanlıya sığınmasalardı, hepsini keseceklerdi. Daha sonra Ruslar’ın 13 Macar generalini asmasını hiç unutmamışlardır. O yıllarda çoğu genç, kadın ve çocuk Türkiye’ye 5000 kadar kişi iltica etmişti. Kossuth’la bir kısım Lehistanlı da geldi. Türk ordusuna girdiler. Ruslara karşı çarpıştılar. İsmail Paşa gibilerin bir kısmı Türkleşti. Türkler onlara devlet kademelerinde çeşitli görevler verdi.”

—Hocam; biliyoruz ki Osmanlı yönetimi altında ki Macaristan’da milliyetçilik ve Protestanlık gelişmiştir bunu hangi sebebe bağlıyorsunuz?

“Evet, efendim; Milliyetçilik ve Protestanlık Osmanlı idaresi altında gelişmiştir. Ancak zaten Hıristiyanlar birbirleriyle mücadele ediyordu. Protestanlar ile Katolikler birbirleriyle çatıştıyordu. Hala bu son zamanlara kadar Katolikler Protestanlara kız vermiyordu. Çünkü Papanın serveti azalıyor. Katolikler ayda 7–8 mark civarında para ödüyordu. Bu toplamda çok para ediyordu. Mesela Türk devrinde XVI. ve XVII. yüzyılda Protestanlar çok kuvvetlendi. Macaristan’da buna karşın XVIII. yüzyıl’da müthiş bir reaksiyon meydana geldi. Protestanları imha ettiler. Katolikler ile Protestanlar hala birbirlerini çekemezler. Yani bir Türk’e ne kadar yabancı iseler kendilerine de o kadar yabancılar.”

—Macaristan’ın Turancılık hareketine yönelmesinin ve Turancılık hareketinin ilk olarak Macaristan’da ortaya çıkmasının sebepleri nelerdir?

“Efendim, I.Dünya Savaşı’nda Macarlar çok büyük bir darbe yedi, topraklarının üçte ikisi koparıldı, en büyük kısmını Romanya ve Yugoslavya aldı. Macarlar, Hıristiyanlığı Türklere karşı ve putperestlere karşı korudukları için bununla övünmelerine rağmen Batıdan büyük bir darbe yediler. Macaristan kendini yalnız hissetti. Bunun üzerine Türk âlemine sarıldı. O zaman Turancılık hareketi çıkmıştı. Macarlar, Batının kendilerini yalnız bırakması üzerine Türk âlemine sarıldı. İslam âlemine ve Hıristiyanların mukabili olan dünyaya karşı “Biz Hıristiyan dünyasını müdafaa ettik onun karşılığını görmedik” gibi bir düşünce içinde yalnızlığa düştüler. Bundan dolayı Turancılık kuvvetlendi. Hala Macarlar arasında kendilerinin Türk menşeli olduklarına dair düşünceleri var. Mesela arkadaşım Klara’nın ailesinin soyadları “Pala” idi. Çünkü oturdukları yere Kumanlar yerleşmiş ve orada Macarlaşmışlardı. Ayrıca kullandıkları yer adları da hala duruyor.”

—Geçmişte ve günümüzde Türkiye’de ve Macaristan’da yapılan Türkoloji çalışmaları ve Türkoloji’nin sorunları nelerdir?

“Efendim, filoloji nedir? Evvela onunla başlayalım. Filoloji; bir milletin yazıyla meydana getirdiği bütün bir dünyadır. Dil bilgisi, tarih ve edebiyat da Türkoloji’nin çalışma alanına girer. Türkoloji’nin kaynakları, büyük Türkologların, Türk dünyasına hizmet edenlerin eserleri yayınlanmadı. Toplu olarak bu eserleri bulabilmek mümkün değil. “En büyük Türkologlardan

Fuzuli'nin eserlerini ben bulabilirim” diye bir şey var mı? Yok, hiçbir şey yok! Sadece bir iki kişi çalışmıştır. Sistemli olarak Türk edebiyatından, Türk filolojisinden ve Türk tarihinden hiç birisi neşredilmedi. İngilizler, Türk edebiyatını neşrettiler. Ayrıca birkaç kişi ve cemiyet Türkoloji çalışmaları yaptı o kadar. 1910'da kurulan Tarih cemiyetinin Türk tarihini bilen elemanı yoktu. Türk milleti hakkında ki bilgileri bulabileceğin hiçbir yer yoktu. Meşhur bir Fransız yazar diyor ki; “Bu Türkler muazzam bir tarih yaptı ama tarih yazamadı. Atlarıyla Orta Asya'dan Mısır'a Kudüs'e Tuna'ya, Macaristan'a Estergon'a kadar gittiler. Ama tarih yazamadılar çünkü oturmadılar.” Şimdi ilim zamanı, teknik zamanı bütün dünya onunla uğraşıyor ve bütün dünya üniversiteleri bütün kuvvetiyle, kudretiyle oturmuş kendi tarihiyle, dünya tarihiyle komşuların tarihini her şeyi didik didik araştırıyor. Daha biz o safhaya bile gelemedik! Anadolu'da dünyanın en kıymetli insanları var; ama cahil, dünyada böyle bir millet olmaz! Avrupa'ya gireceğiz haberi yok milletin. Avrupa'da insanlar kendi tarihlerini, dünya tarihini biliyor Macarlar da öyle hiç yabana atılır bir millet değil. Avrupa'nın içinde yaşıyor; Avrupa tarihini, edebiyatını, sanatını, fikriyatını, felsefesini biliyor. Biz neyle gireceğiz Avrupa'ya kendi tarihini bilmeyen, edebiyatını bilmeyen bir toplum olarak? Yurt dışına gönderilen öğrenciler de yeterli değildir. Türk filoloji içinde dil bilimi varolup, dil bilimcinin araştırdığı dilde dört tane asli unsur vardır. Bunlar: 1.Fonetik 2.Semantik 3.Morfoloji 4. Sentaks'tır. Bir Türk bilgininin elinden çıkan eserlerin hepsi filolojiye (Türkoloji) girer, Bu işi araştıran filolog denir. Dilbilime linguistik denir. Sadece dil bilimini araştırır. Türkoloji çalışmaları en tanınmış şairlerin ilmi neşirleri hiç yapılmadı. Osmanlı tarihçileri, tarih eser yazarları, Cevdet Paşa, Aşıkpaşazade, Neşri, Avni gibi Osmanlı kronikçileri, daha bunlar ilmi neşir bekliyor. Vakayiname diyoruz, bunun bir tek nüshası mı olur yoksa başka nüshaları da var mı? 15. yüzyılda yaşamış Bizans tarihçisinin yirmi altı tane el yazması var. Aşıkpaşazade'nin en az 10–15 tane yazması var. Bunları araştırmalı bunların hepsi aynı değil. Mesela Neşri'nin Almanya ve Ankara da bulunan neşredilmiş iki tane nüshası var. Birbirinin aynı olmayan ifadeler, kelimeler ve cümleler var. İşte filoloji bunları araştırır. Bir eseri ararken hangisinin doğruluk değeri daha fazla diye sorular sorar. Asli nüshayı arar. Belki de müellifin elinden çıkan nüsha, daha gerçekçidir, ondan sonra yazılanların ise gerçeklik derecesi düşüktür. Müellifin elinden çıkan nüshalar, ona yakın nüshalar onu takviye eden nüshalardır. Avrupa bunu 100 sene evvel halletti. Macarların da en başlıca eserleri 100 sene

evvel neşretti. Biz bunları bile yapamadık. İşte bu filolojinin işidir. Maalesef bu şekilde neşredilmiş eserlerimiz yok! At üzerinde Viyana'ya kadar gittik, sonra her yenilginin ardından geri çekilerek Çatalca'ya kadar geldik. En mühim meseleler bunlardır.”

—Sayın Hocam Biliyoruz ki Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinin ilk mezunlarındansınız. Bu fakültede ünlü Macar Türkolog ve kütüphaneci László Rásonyi'den dersler aldığınızı biliyoruz. Rásonyi'nin Hungaroloji'ye hizmetlerinden bahseder misiniz?

“Rásonyi, Németh'in talebesi idi. Türkoloji tahsili görmüştü. Rásonyi'nin “Dünya Tarihinde Türklük” adlı eseri çok önemlidir. 1945'te çıkan bu kitapta Kazaklardan, Türklerden ve Kıpçaklardan bunların Ruslarla münasebetlerinden bahsediyor. O zamana kadar Türkiye'de öyle bir kitap yazılmamıştı. Bizde Türkoloji tarihi denilince akla Hulafai Raşidin, Emevi, Abbasi, Selçuklu ve Osmanlı akla geliyordu. Bundan evvel böyle bir şey yazılmamış, ilk defa o kitapta böyle bir şey çıkmıştı. Bu kitap 2–3 defa neşredilip daha sonra genişletilen bu kitabı 1943'e gelindiğinde genişletildi. Kitap Dünya tarihi ve Türk tarihi ile ilgili bilgiler içermektedir. Rásonyi'nin asıl mesleği Budapeşte Akademisinin doğu bölümü kütüphane müdürüydü. Türk onomastiği asıl sahası idi. 1944'te Rásonyi Avusturya'a iltica etti, 3 yıl orda kalıp 1946'da döndü. Rásonyi ve ailesi aç ve susuz haldeydi döndüklerinde. Macar Maarif vekâletine giderek Rásonyi'nin dönmesine ben yardım ettim.”

—1942'de Harp içinde doktoranızı hazırlamak üzere devlet tarafından Macaristan'a gönderildiniz. Macaristan'da geçirdiğiniz süre içinde unutamadığınız anılarınızdan bahseder misiniz?

“Rus tankları çevremizde dolaşırken, Rus uçakları tepemizde uçuyordu. Biz 4. ve 5. katta ders yaparken Rus uçakları bombalarını atıyordu. Budapeşte Üniversitesinde Gyula Németh bize ders veriyordu. Biz bunlardan korunmak için alt katlara kaçmamıza rağmen Németh ise kaçmıyordu ve biz ondan bu hareketimizden dolayı utanıyorduk. Biz üç, üç buçuk ay ekme yüzü görmedik süpürge tohumunun ekmeğini yedik. İbrahim Kafesoğlu dayanamadı “Bana evvela can lazım” deyip ondan sonra doktora'yı yarıda bırakıp geri döndü. Yabancı memlekette 14 ay para alamadık, ne yapacağımızı şaşırдық! Bizi

kurtaran patates oldu. Çünkü Macaristan'da patates çoktu. 1945 Martında Budapeşte Türk Elçisi geldi. Martın sonunda harp bitmişti. Elçiliklerin birçoğu geri döndü. Bu arada bizim elçiliğin altına bir elçilik arabası vermişler ve bir bayrak asmışlardı. Çünkü dışarıda Ruslar vardı. Yağma edip çalıyorlardı. Elçi; “Biz gidiyoruz” dedi. Elçinin yanına taarruza uğramaması için Rus askeri vermişler ve bayrak asılmışlardı. Elçi; “Ayn sonunda gidiyoruz, siz ikiniz devlet talebesisiniz sizi bırakamayız burada ne olacağı belli değil” dedi. İbrahim ile ne yapabiliriz diye konuştuk. Zaten bir seneden fazla zamandan beri para alamıyorduk. Bir doları bozdurunca öğleye kadar yarısı enflasyondan gidiyor para eriyordu. Bir dolar bir günde bu hale geliyordu. Németh bize yakın oturuyordu. O'na gittik ve durumumuzu anlattık. Tuna nehri çok yakındı bizim okula. Németh dedi ki; “Bak bizde de yok! Benim bildiğim bizim devletimiz sokağa atmaz”. Nitekim o zamana kadar öyle de oldu. İbrahim karar verdi bana dedi ki; “Evela can lazım” dedi. “Ben buna tahammül edemem; yemek yok ekmek yok para yok”. Bizim elçilik gitmeden önce bana bir torba un ve çok mühim dört tane altın vermişti Napolyon altını idi. Onları uzun zaman muhafaza ettim. 24–25 Martta özel bir trenle bizim elçilik ve İbrahim, Bükreş'e gittiler oradan da vapurla Türkiye ye ulaştılar. İsmet Paşa elçiyi azarladı ben seni çağırmadım sen niye geldin çünkü sen elçisin vazifene devam etmen lazım dedi. Bizim kolej yüksek öğretmen okulu idi. Bir devlet okulu olduğundan, devlet erzak ve kömür depolanmıştı. Belli bir süre bununla idare ettik. Gyula Németh kolejde İbrahim ile bana ders veriyordu. İbrahim geri dönünce ben kaldım Orhun kitabeleri hakkında bana ders verdi. Aynı zamanda da Türkçe konuşuyordu. Tuna'nın köprülerini, Almanlar Rusların önüne engel olsun diye yıkmışlardı. 11 Şubat 1945 hiç unutmuyorum, Peşte çoktan düşmüştü. Bizim tarafı işgal eden Ruslar biz yüksek öğretmen okulundayken, bir bomba attılar servis kapısını havaya uçurdular! Ruslar içeri girdi: “Hadi gelin biraz iş var” dediler. Yıkılmış köprülerin tamirinde çalıştıracaklardı. Németh'i yakalayan askerler, sabaha kadar 60 yaşındaki Németh'i yıkılan köprülerin 50–60 kiloluk kirişlerini taşıtarak köprülerin tamirinde çalıştırıyorlardı. Dili dışarı sarkmış bir durumda idi. Biz onların eline geçseydik ne yapacağımız belliydi. Bundan dolayı ben Rus askerlerinden hep kaçtım. Ruslar sokakta 4 defa yakaladılar beni her defasında kaçtım. Tercümanlar bizim için casus diyor, Ruslar ise Macarca bilmiyor dökümantaj diyordu. Ben talebeyim eğitim yapıyorum diye Rusça metin yazmıştık, bir vesikamız vardı. Yakaladıkları zaman onunla kurtuluyorduk. Yine bir gün İbrahim'le beraber Németh'in evine gidiyoruz. Rus

askerlerinin bizden şüphelenmemeleri için elimize leğen aldık, su getirmeye gidiyoruz diye kamufler ettik kendimizi ama Türkçe konuşuyorduk. Tabii ki sokakta onlardan biri duyuyor bizim peşimizden gelip bizi durdurdu. Korkmuştuk meğerse o asker Azeri imiş! Bizimle konuşmak istedi dedi ki; “Dolaşmayın yakalarlar sizi kampa götürürler.” 1943 sonunda memleketten bana bir paket göndermişlerdi. Halamın oğlu Hamit, İzmir’de tümen muhasibi idi. Paketi İzmir’e yolladılar. Gümrükten kolayca yollamışlar ama bir hata yapmışlardı! Yumurtayı kaynatıp çocukların defter kâğıtlarını yırtıp oraya sarmışlardı. İçine kuru üzüm, şeker, un, çikolata ve hoşlanmış yumurta koymuşlardı. Memleketten gönderilen paketler ve mektuplar üç haftada geliyordu ve bunlar incelendikten sonra gönderiliyordu. Yazılı kâğıtlara sarılı yumurtalardan dolayı, “Yoksa casus paketi mi” dediler. Altı ay paketi bekledik! Ama ne oldu? Yılbaşından evvel sonbaharda göndermişlerdi, bana ise Ağustos ayında geldi. Paket içinde birkaç yumurta vardı, açıp kırdım bir şeyler sıçradı havaya doğru. O artık yumurtalıktan çoktan çıkmıştı. Öbür malzemeler ise tereyağ vardı, yarısı bozulmuş yarısı bozulmamıştı çikolata da vardı. Bize erkeklere günde 3 sigara veriyorlardı. Ben sigara içmediğimden biriktiriyordum ayda Doksan sigara ediyordu. Doksan sigara 1 dolar demektir. O sigaraları gidiyor bitpazarında satıyordum. Kazandığım paranın yarısını şekerle yarısını tereyağına veriyordum. Onunla kahvaltı ediyorduk. Kahve diye bir şey yok, kahve 2-3 senedir piyasadan kalkmış. Arpayı kavuruyorlar onu öğütüyorlar onu yıkayıp kahve diye içiyorlardı. Koleji işgal eden askerler bizim gözümüzün önünde mükemmel kızarmış yemekleri yiyorlardı. Ocağı kullanıyorlar, her şey yiyorlardı biz bakıyorduk karşıdan. Ruslar postaneye el koymuş ancak onların vasıtasıyla gönderebiliyorsun. Bizimkiler telgraf çekiyor ama Ruslar onları çöpe atıyor biz o yüzden de hiçbir şey yapamadık. Postaneler çalışmıyor, bankalar işlemiyordu bu nedenle 1944 Ağustos ayında son bursumuzu aldık. Ondan sonra 945 senesinin Nisanında İsviçre’den Amerikan elçisinin vasıtasıyla para aldık. Oradaki bizim elçilik Amerikan elçiliğinden rica etmiş, 100\$ göndermiş. Yüz dolar 1 at ederdi, at satın alınabilirdi. Ben o parayı aldım ve altına da şerh verdim. Dedim ki: bu para iyi geldi ama uzun zamandır para alamıyoruz aynı yoldan para yollayın 100\$ daha gönderdiler üst baş aldım. Kendi pantolonumun arkası yırtılmıştı, ben onu dikiyordum. Németh evinde karısı kendi ve iki kızı vardı, biri evliydi. Bunlar dört nüfus evde, para kıymetini yitirmiş maaş yok. Hiç bir şey belli değil, bankalar kapalı idi. Yağma edilmişti. Bir gün baktım Németh Tuna’nın önünde meşhur bir otel vardı. Onun önünde

sırtında 10 kilo kadar yük vardı. Uzakça bir yere gitmiş, tarlalarda kalan patateslerden toplamıştı. Ruslar işgal ettiğinde çiftçiler patatesleri toplayamamıştı. Sırtına yüklediği patatesleri almış tramvay bekliyordu, evine götürüp nüfus besleyecekti. Bu esnada Türkiye den bir yardım paketi gelmişti. Bizim Kızılay göndermiş, muhtaç olanlara. Macar Kızılay'ına gittim kolejde oturuyorum dedim. Biz personelle birlikte 15–20 kişiyiz. Biz açız yiyecek yok dedim. Adresi alıp hakikaten erzak gönderdiler. Evvela kızarmış domuz eti geldi. Türkiye den en makbulü o idi ondan sonra çekirdeksiz üzüm, pirinç olan bir paket geldi ve ben kahraman oldum çünkü herkes açtı. İki defa geldi o paketten. Ben de iki kiloluk çok güzel fasulye vardı. Onu saklamıştım. Kolejde talebeler her şeyi saklıyordu, ne olur olmaz diye, kitapların arasına rafların arkasına bende 2 kg fasulyeyi aldım sakladım. Ve o paketlerden birinde domuz budu vardı. Domuz budunu ve fasulye'yi kolejin yakınında oturan Németh'e götürdüm. Hocadan rica ettim “Kızılay'dan bir paket aldım kızarmış domuz eti var.” Evvela itiraz edecek oldu. “Onu yiyin dedim efendim “ ben domuz eti yemiyorum” dedim “onun için bunu size vereceğim”, efendim kabul edeceğim dedi aldı. İki sene geçti aradan unutmamış dedi ki; “Sen vaktinde böyle bir şey verdin, onu afiyetle yemiştik hala unutmuyorum” dedi. Kızılay'dan paketin geldiği sıralarda Rasonyi koleje geldiğinde bu paketin içinde domuz yağı gelmişti. Rásonyi'nin evinde 3 çocuk, 1 kayınvalide, karı ve koca altı kişiydiler ve bunlar açtı. Ve paketteki yağı aldım götürdüm. Yemek pişirip, afiyetle yemişler, günlerce bana dua etmişlerdi. Yağ olmadığından yemek pişirilemiyordu. Patates birazda domuz yağı onu kızartıp afiyetle yediler. Tam 14 ay biz evden beş para alamamıştık, bu esnada bir Macar hocası imdadıma yetişmişti. Bulgaristan'da ki İtil-Bulgar devrinden kalma abidelerde çalışan bir hoca vardı. Benim yaşında, adı, Geza Feher'di. Daha sonra onunla ahbap olmuştuk. Bir de Macar gazeteci vardı. Bana Almanca'dan tercümeler yapıyordu. Arkeolog Feher ve Macar gazeteci İstanbul'da karşılaşmış; “Gazeteci, Feher'e Macaristan da bir Türk öğrenci var, onun parası yok uzun süredir para alamıyor demiş.” Bunun üzerine Feher beni çağırdı ve 100\$ verdi. Feher'e dedim ki: “Bakın bunu bozduracak yer yok bana bozuk para verin”. Bozuk para verdi. Tam bir sene sonra 1946'da bana bir talebesiyle haber gönderdi. “Bizim evde kışlık hazırlıklar oluyor, parayı bizim eve versin” demiş. Ben parayı götürüp karısına verdim. Bu olayı hiç unutmam Geza Feher beni açlıktan kurtardı. 8 Mayıs'ta hemen hemen harp bitmişti. Klara'nın annesi geldi. Klara genç bir öğretmendi. Ekmek sırası beklerken tanışmıştık. O sırada

dışarıda bombalar atılıyordu. Almanlar ve Ruslar karşılıklı top atıyor biz onların altında ekmek bekliyoruz. 50gr yağ, 100 gr ekmek verecekler diye bekliyorduk! Klara'nın annesi köyden gelmişti. Ne otobüs vardı ne de tren. Fakat esareten dönen Macarları hayvan vagonlarına bindirdikleri Batıdan dönen bir tren vardı. Bizde onlara bindik. Bir kısmı trenin tavanında seyahat ediyordu. Biz de onların yanındaydık, bitlenmiştik. O batıdan dönenler haftalar aylardır su görmemişlerdi. Ruslar henüz köyleri yağmalamadığı için orda her şey bol idi. Sonra biz köye gideceken, Rus kamyonu geliyordu durdum ve "100 pengü" vereceğim dedim. 45 km yayan gideceğimiz yolu kamyonla gittik. Rusça bilmem kurtarmıştı bizi. Klara Hanıma gittik babası bakkaldı, ama atı, hayvanı vardı. Köyün en küçük, en güzel ovalarından biri etrafından sular akıyordu. O kasabadan Budapeşte'ye yiyecek götürüp oradan öteberi alıyordu. Bana da her defasında yumurta getirirdi. Klara'nın annesi yanında başka bir kadında vardı. Kadın; "Yarın sabah erkenden geri dönüyorum" dedi. "Ben kadın halimle Ruslara yakalanma korkusuyla buraya kadar geldim sen utanmıyor musun" dedi "Sen niçin gelmiyorsun". Ben bunu kolejde arkadaşlarıma anlattım dediler ki; "Aklın yok mu git yer içer durursun" hakikaten gittim. Orda birkaç gün sonra tavuk, ördek eti yemekten kilo aldım. Ben hayatımda ilk defa ördek etini orada yedim. Klara'nın annesi gelip beni götürürken, Budapeşte'ye 40-50 km mesafede idik. Gideceğimiz yere Klara'nın kasabasına giden ne at arabası ne de tren! Sadece Rusların arabaları gelip gidiyordu. Onlar malzeme getiriyorlardı. Cephe bizim gerimizdeydi. Onlar yiyecek ikmal getiriyorlar, herkes yola düşmüş yayan yürüyordu ve bir de 45 km yürümeye hazırlanıyorduk. Boş bir rus kamyonu geldi. Ben birkaç kelime Rusça biliyorum hemen gittim dedim; "100 pengü iki kişi" dedim. Asker dedi ki; "hadi çabuk atlayın" Klara'nın annesini bindirdim. 15-20 dakika sonra bir istasyona vardık mükemmel bir lokanta vardı. Bizde de para vardı. Yemek yedik ondan sonra trene binerek Klara'nın köyüne kadar gittik. Orda tabi iyi beslediler beni. Ördek, et falan yiyerek bir hafta sonra 3 kilo almıştım."

—Sayın Hocam, Türkoloji ve Türk Tarihi alanın da çalışacak gençlerin iyi bir bilim adamı olmak için kendilerini nasıl yetiştirmelidir?

"Efendim, Türkoloji okumak için Rusça bilmek lazım. Dünyada en fazla Türkoloji yapılan ülkeler arasında Rusya var. Bunun sebebi Türk tebaası olan Kazak, Özbek, Türkmen Başkurt hepsi orada yaşıyor. Meşhur Altın Ordu

Devleti orada idi. Moğollar 1240'da geldiler Rusları yendiler. Peçenekler, Kıpçaklar ve Kumanlar çok mühim bir kavim II. yüzyılda geliyorlar. Hem Bizans'ı, Macarları, Bulgarları hem de İslam âlemini çok etkiliyorlar. İslam kaynaklarında Kıpçaklar diye geçen çok büyük bir Türk kavmi vardır. Tuna'dan Bizans'a Bulgaristan'dan başlayarak Orta Asya'ya kadar hâkim Ruslarla çok eski münasebetleri vardır. İster Türk ister Macar filolojisi için dil bilmekten başka çare yok. Türkiye artık eski Türkiye değil. Bundan 40 sene evvelki gibi değil Türk filolojisinde artık dışarı gitmeye hiç lüzum yok ve burada Türk dilinin mükemmel mütehassısları var. Hasan Eren, Zeynep hanım bunlardandır. Artık burada yetişmiş insanlar var. Bizde artık Türkoloji'nin bazı raddeleri buradan sorulur oldu. Bunun uzmanları yetişti. Macar arşivlerinde de Türk arşivlerinde de kaynak var. Konu çok, ancak çalışacak insan yok. İstanbul da ki devlet arşivindeki bilgiler, dünyanın hiçbir yerinde yok. Örneğin Tahrir defterlerinde bütün Balkanların, Macaristan'ın bilgileri var. Türkiye'ye gelen yabancı bilim adamları ne yapacaklarını şaşırıyor. Türkiye bir hazine hemen her yerin kendi defteri var. Öyle bir hazine ki onlar çok büyük servet."

— Şu anda neler üzerinde çalışıyorsunuz?

"Neler yapacağımı şaşırıyorum. Herkes aynı şeyi soruyor. Şimdi bir kitap tab ediyorum. "Altın Ordu Devlet"i adlı bir kitap. Burada on sene önce bir elçi vardı: István Vásáry, ilim adamıydı. Onun kitabını ben on sene evvel tercüme etmiştim. Ancak şimdiye kadar bekledi. Çünkü birçok kitap vardı, elimde. Yapacak çok şey vardı, ona sıra ancak gelebildi. Benim artık sıhhatimde müsait değil. Mesela 3-4 saat bir şey okursam başım ağrımaya başlıyor. Herhalde nüfus tezkiresi biraz eskidi. Onu değiştirmeye imkân yok!"

— Çalışmalarınızda başarılar ve sağlık dilerim. Verdiğiniz bilgiler için çok teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

Melek DELİLBAŞI, “The Present and Future of Byzantine Studies in Turkey”, *Κλητόριου in memory of Nikos Oikonomides*, Ed. Florentina Evangelatou Notara- Triantafyllitsa Maniati- Kokkini, (Çev. Hatice Oruç), Athens- Thessaloniki, s. 63-72.

“Prof. Dr. Mekki Şerif Baştav’ın Hal Tercümesi”, *Türk Kültürü Araştırmaları (Prof. Dr. Şerif Baştav’a Armağan)*, Yıl: XXV/2, 1987, s,V-VII.

Şerif BAŞTAV, *Makaleler*, Cilt: 1, 2, 3, Berikan Yayınevi, Ankara 2005.